

שם העבודה : הכרת תודה, רווחה נפשית וצמיחה אישית בקרב אימהות לילד עם/וללא נכות

אינטלקטואלית בחברה החרדית והחילונית

שנה : 2011

מס' קטלוגי : 568

שם המגיש : שירלי צימרמן

שם המנחה : ד"ר ליאורה פינדלר

עבודת גמר לתואר מוסמך, עבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר אילן

תקציר המחקר

הורות לילד הנה אתגר גדול אשר טומן בחובו קשיים, העשויים להתעצם אף יותר כאשר הילד מאובחן עם נכות אינטלקטואלית. לנוכח מציאות זו עשויים ההורים להתמודד עם מגוון רחב של רגשות וקשיים תפקודיים וחברתיים. התמודדות זו הנה נחלתם המשותפת של שני ההורים, אך במרבית המשפחות האימהות הן אלו אשר נוטלות על עצמם את הטיפול בילד, והדבר עלול לגרום אצלן לתחושת דחק גדולה יותר ולירידה דרמטית בתחושת הרווחה הנפשית. למול דחק זה יש אימהות אשר כורעות תחת העומס, ויש אימהות המתמודדות בהצלחה עם הקשיים ואף צומחות מכך.

בשנים האחרונות הספרות המחקרית עוסקת יותר ויותר בבחינת המשאבים אשר עשויים לתרום לרווחה הנפשית ולצמיחה אישית לנוכח משבר בכלל ולנוכח גידול ילד עם נכות אינטלקטואלית בפרט. היות והרווחה והצמיחה האישית שונות מאדם לאדם, מתרבות לתרבות וממשפחה למשפחה ועשויות להיות קשורות למגוון רחב של משאבים: תרבותיים, משפחתיים ואישיותיים, בחר המחקר הנוכחי לבדוק לראשונה את תרומתם של המשאב האישיותי (התקשרות), המשאב התרבותי (השתייכות לחברה החרדית), והמשאב המשפחתי (תמיכה חברתית נתפסת של סבימות) וכן את הכרת התודה כלפי תמיכה זו לרווחה הנפשית ולצמיחה האישית של אימהות לילדים עם/וללא נכות אינטלקטואלית בחברה החרדית לעומת החברה החילונית. מטרת המחקר הייתה לבחון את השוני והדמיון בהכרת התודה, הצמיחה האישית, והרווחה האישית ובמשאבים התורמים להן בקרב אימהות לילד עם/וללא נכות אינטלקטואלית בחברה החרדית לעומת החברה החילונית.

במחקר נטלו חלק 187 אמהות, מתוכן 98 (52.4%) שילדן עם נכות אינטלקטואלית (להלן קבוצת המחקר) ו-89 (47.6%) שילדם עם התפתחות נורמטיבית (להלן קבוצת הביקורת). מבין משתתפות המחקר 91 (48.7%) חרדיות ו-96 (51.3%) חילוניות.

לצורך המחקר נעשה שימוש במספר כלי מחקר: שאלון צמיחה אישית ממסבר (Tedeschi & Dunst, Trivett & Deal, 1996) שאלון להערכת תמיכה פונקציונאלית של סבימות (Calhoun, 1996) שאלון תמיכה סטרוקטוראלית לבחינת רשת התמיכה של האמהות (Kazak & Wilcox, 1988), שאלון לסיווג סגנונות התקשרות (Brennan, Clark & Shaver, 1998), שאלון הכרת תודה (McCullough, Emmons & Tsang, 2002), שאלון רווחה נפשית (Bech, 1998) ושאלון פרטים אישיים.

ממצאי המחקר ניתן לראות כי בהשוואה בין האימהות החרדיות לחילוניות עלה כי האימהות החרדיות דיווחו על רמות נמוכות יותר של הימנעות וחרדה בהתקשרות וכן נמצא כי רווחתן הנפשית, צמיחתן האישית והכרת תודתן הייתה גבוהה יותר. עוד נמצא כי לאימהות החרדיות ישנה רשת חברתית גדולה יותר אולם התמיכה שהן מקבלות מהסביבות הינה דומה לתמיכה אותה מקבלות האימהות החילוניות. במחקר נמצא עוד כי התמיכה החברתית של סביבות הייתה נמוכה יותר בקרב אמהות לילד עם נכות אינטלקטואלית וכי רווחתן הנפשית גם כן נמוכה יותר. מאידך גיסא לא נמצאו הבדלים בין אימהות לילד עם נכות אינטלקטואלית לבין אמהות לילד עם התפתחות נורמטיבית בגודל הרשת החברתית, בהכרת התודה כלפי סביבות ואף לא בצמיחה האישית.

עוד נמצא במחקר כי בקרב כלל הקבוצות עלה כי התמיכה האמוציונאלית של הסביבות גבוהה מהתמיכה האינסטרומנטאלית וכי תמיכת הורי האם גבוהה מתמיכת הורי האב בשני המדדים. בהתאם לכך גם הכרת התודה כלפי הורי האם הייתה גבוהה מהכרת התודה כלפי הורי האב.

במחקר נבדקו גם הקשרים בין המשתנים השונים ונמצא כי אימהות המאופיינות ברמות נמוכות של הימנעות מדווחות על צמיחה אישית ורווחה נפשית גבוהה יותר וכן על הכרת תודה גבוהה יותר כלפי ההורים בנוסף נמצא כי אימהות המאופיינות ברמת חרדה נמוכה יותר דיווחו על צמיחה אישית גבוהה יותר וכן על הכרת תודה גבוהה יותר הן כלפי ההורים והן כלפי החמים. בהתייחס לקשר בין החרדה בהתקשרות לבין הרווחה הנפשית נמצאו הבדלים בין אימהות לילד עם נכות אינטלקטואלית לבין אמהות לילד עם התפתחות תקינה כאשר נמצא כי בקרב האימהות לילד עם נכות אינטלקטואלית הקשר השלילי הקיים הינו גבוה יותר כך שככל שאימהות אלה מאופיינות בהתקשרות חרדה יותר כך הן חשות פחות רווחה נפשית. במחקר נמצא גם כי תמיכת הסבים קשורה לרווחתן האישית אולם היא אינה קשורה לצמיחתן האישית בנוסף קיים קשר בין תמיכת הסביבות לבין הכרת התודה כלפיהם. בהמשך לכך עולה כי לא רק שהכרת התודה קשורה לתמיכת הסביבות אלא שבהתייחס לאימהות החרדיות, קיים קשר בין הכרת תודה זו לבין רווחתן הנפשית וצמיחתן האישית של האימהות.

מממצאי הרגרסיות של הכרת התודה ניתן היה לראות כי הכרת התודה להורי האם שונה מהכרת התודה להורי האב, וכי המשתנים אשר תרמו להכרת התודה להורי האם אינם בהכרח אלה אשר תרמו להכרת התודה להורי האב. הגורם אשר תרם בצורה המשמעותית ביותר להכרת התודה כלפי כלל ההורים היה תמיכת הסבים והסבתות, כאשר באותם מקרים שבהם יש תמיכה רבה של הורי האב יש דווקא פחות הכרת תודה להורי האם. עוד ניתן לראות כי הכרת התודה לא נמצאה קשורה למצבו ואילו אוריינטציית ההתקשרות של האם והחברה אליה היא משתייכת נמצאו תורמים רק להכרת התודה כלפי הורי האם ולא להכרת התודה כלפי הורי האב.

מממצאי הרגרסיות של הרווחה הנפשית והצמיחה האישית עולה כי בהתייחס לרווחה הנפשית ולצמיחה האישית נמצא כי ההשתייכות לחברה החרדית היוותה גורם משמעותי אשר נמצא קשור הן לצמיחה הן לרווחה הנפשית. מאידך גיסא, הימצאות ילד עם נכות אינטלקטואלית במשפחה, קשורה לרווחה נפשית נמוכה של האימהות אולם לא תרמה לצמיחתן האישית. אוריינטציית ההתקשרות והרשת החברתית תרמו גם הן היא לרווחה הנפשית ולצמיחה ומאידך תמיכת הסבים/ות לא נמצאה תורמת לרווחה או לצמיחה. בבחינת האינטראקציות נמצא כי בהתייחס לרווחה הנפשית ולצמיחה האישית עלה כי בקרב האימהות שלהן ילד עם התפתחות נורמטיבית אין הבדל ברווחה הנפשית ובצמיחה האישית בין החרדיות לחילוניות לעומת זאת בקרב האמהות לילד עם נכות אינטלקטואלית הרווחה הנפשית והצמיחה האישית המדווחות על ידי החרדיות גבוהה מזו של החילוניות.

מסיכום ממצאי המחקר עלה כי קיימים הבדלים בין האימהות המשתייכות לקבוצות השונות, הבדלים אלו מצביעים על כך כי קיים שוני רב בין האימהות החרדיות והחילוניות הן במשאביהן הפנימיים והן במשאביהן החיצוניים וייתכן כי שוני זה עשוי להיות קשור ליכולתן של האימהות לחוש רווחה נפשית וצמיחה אישית. מאידך גיסא העובדה שבהשוואה בין האימהות לילד עם נכות אינטלקטואלית לבין האימהות לילד עם התפתחות תקינה נמצאו הבדלים רק בהתייחס לתמיכת הסבים/ות והרווחה הנפשית מעידה על כך שאימהות לילד עם נכות אינטלקטואלית אינן שונות באופן מהותי מאימהות לילד עם התפתחות תקינה וכי למרות הפגיעה ברווחתן הנפשית ולמרות העובדה שהסבים/ות מתקשים לספק לאימהות אלה את התמיכה הנדרשת להן על פי תפיסתן, אימהות אלה עדיין מסוגלות לצמוח מתוך המשבר.

הבנת קווי השוני והדמיון תסייע לאנשי המקצוע לפתח התערבויות מקצועיות המכוונות לסייע לאימהות השונות להתמודד בהצלחה עם הקשיים העומדים מולן תוך התחשבות במאפיינים השונים של קבוצת ההשתייכות. כמו כן המחקר הנוכחי סייע להבנת המאפיינים השונים אשר תורמים להכרת התודה, לרווחה הנפשית ולצמיחה האישית של האימהות ובכך יסייע לאנשי המקצוע אשר עובדים עם האימהות לחזק את אותם

مؤسسة "شاليم"
لتطوير خدمات للشخص ذو
التخلف العقلي في السلطات المحلية

The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils

פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

המשאבים העשויים לסייע לצמיחה האישית או לרווחה הנפשית של האימהות. בנוסף יסייע המחקר להעלאת המודעות של האימהות לכך שהכרת תודה כלפי הסביבות עשויה לעודד את הסביבות להמשיך ולספק תמיכה וכי ביכולתה של הכרת התודה לחזק את הקשרים המשפחתיים.